

Az 1999. évi hatósági élelmiszer- és borellenőrzés tevékenységéről és megállapításairól

Ducsay Tamás

Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium,
Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrzési Főosztály

Érkezett: 2000. május 25.

1. Az élelmiszer-gazdaság és az EU csatlakozás

Csatlakozásunk az Európai Unióhoz (továbbiakban: EU) komoly „minőségi kihívás” a magyar mezőgazdasági és kertészeti termelés, a feldolgozott élelmiszer-előállítás és a forgalmazás számára. A néhány éven belül megvalósuló EU tagság olyan nyitott piacot jelent majd – a védett belső piac egyidejű megszűnésével – ahol élelmiszer-termékeink szabadon versenyeznek és megmérettetnek az EU követelmények szintjén.

A várható EU tagságra Magyarország élelmiszer-gazdaságának felkészítése folyamatos, mégpedig az előírások harmonizálása, a szakterületek informálása, a résztvevők továbbképzése, anyagi ösztönzése kapcsán. Ugyanakkor a vidékfejlesztés és a mezőgazdasági támogatási rendszer – a vidékfejlesztés átfogó intézményi hátterének megteremtésével együttesen – célirányosan valósul meg.

Közös cél, hogy a mezőgazdasági, élelmiszeripari vertikum gazdasági szerkezeti átalakítása és az abban előállított élelmiszerek piacképesen, jól megfeleljenek az európai normáknak. Ugyanis a gyengébb minőségű termékek forgalma és a mögötte álló gazdaság is sorvadásra lesz ítélve.

Ezért **nagyon fontos a minőségfejlesztés és a minőségbiztosítás** széles körű terjesztése, az annak alapelemét képező, hatékony **minőségellenőrzés** és az ehhez csatlakozó hazai érdekeket érvényesítő, körültekintően **szervezett marketing politika**. Az élelmiszerelőállítás gyakorlatában azonban még további ágazatspecifikus intézkedések szükségesek az élelmiszerbiztonsági, a higiéniai és a minőségi előírások teljesítése terén, de környezetvédelmi szempontból is.

Tehát a nemzeti minőségpolitikában nagy előrelépésre van szükség, amelynek létezése, hatása már érzékelhető, amelyben – az előzőekben felvázoltakból következően – **indokolt az élelmiszerellenőrzés (anyagi, szellemi) bázisainak további erősítése, az ellenőrzés színvonalának korszerűsítése.**

Ennek érdekében alakult meg 1997-ben az Élelmiszerbiztonsági Tanácsadó Testület, amely az FVM koordinálásával az érintett minisztériumokkal közösen a nemzeti élelmiszerbiztonsági program kidolgozását és közös működtetését tűzte ki célként. A harmonizált élelmiszerjog alkalmazásának ugyanis a legfőbb célja az EU jogi szabályozás összességének megfelelő termékminőség (komplex-minőség), kiemelten a fogyasztó egészségének védelme.

A magyar vállalatok versenyképes stratégiájuk kialakításához segítséget kapnak az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság Tanácsának felhatalmazása alapján 1998-ban elkezdődött a Technológiai Előrettekintési Program (TEP) keretében, amelynek munkacsoportjaiban oktatók, kutatók, fejlesztők és vállalatvezetők vesznek részt. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar szakértői feltárják a technológiai változások irányzatait, várható társadalmi igényeket és ajánlásokat fogalmaznak meg az államigazgatási és szakmai szervezetek részére, amelyek tevékenysége befolyásolja a magyar gazdaság versenyképességét és a lakosság életminőségét. A több ezer szakember véleményét figyelembe véve, pontosítani lehet az egyes szakterületek fejlődését felvázoló jövőképet az Európai Unió tagság időszakára.

Az élelmiszergazdaság export-érdekeltsége folytán az EU harmonizáció már 1990 előtt fejlődésnek indult Magyarországon. Az Unió illetékes hatóságai évről-évre vizsgálják, hogy élelmiszert exportáló előállítóink – a higiénitól kezdve a belső minőségellenőrzés rendszeréig – teljesítik-e az EU normákat.

A nagyrészt nagyvállalatoktól származó exportra előállított termékek, melyek előállítási volumene jelentős, már korábban is megfeleltek az EU követelményeknek, így ezen élelmiszerelőállítóink előtt már hosszabb idő óta ismertek az EU előírások. A hazánkba települt multinacionális vállalatok által behozott korszerű technológiák, termék-előállítási gyakorlatuk nagyrészt EU szintűek.

Tekintettel azonban arra, hogy az élelmiszergazdaságban a többséget alkotó élelmiszerelőállító kis- és középüzemek nagyobb részének a felzárkózása az EU követelményszinthez teljességgel megoldatlan vagy legalábbis hiányos, másrészt igen bonyolult, szerteágazó követelmény-rendszerrel van szó és az egyes szakterületek tekintetében is nagy volumenű a jogi szabályozás anyaga, amit át kell tekinteni és a hazai viszonyokhoz adaptálni, jelentős állami támogatás nélkül nem várható érdemi előrehaladás.

Az FVM támogatási rendszere – mivel csak jó minőségű alapanyagból lehet jó minőségű élelmiszert előállítani – ösztönzi a „minőségi” élelmiszer-nyersanyag termelést és az arra épülő **komplex-minőség követelményeinek megfelelő magyar élelmiszer-termék előállítás**t. Ennek érdekében megfontoltan, célirányosan támogatja az élelmiszer-előállítás során a **minőségfejlesztést**, valamint a **minőségbiztosítási** rendszerek és a *HACCP elterjesztését*.

Az élelmiszerellenőrző hatóság tervszerűen és rendszeresen ellenőrzi, felügyeli a megújított élelmiszerjog és egyéb szabályozók betartását, alkalmazását, így munkájukkal a **jövőkép formálásában fontos szerepet töltenek be**.

2. Az élelmiszer- és borellenőrzés jogi szabályozásának elmúlt évi eredményei

Az 1999. évben az élelmiszerral és a borral kapcsolatos hatályba lépett jelentősebb jogszabályok az érvényes EU direktívák figyelembevételével a hazai helyzethez adaptálva készültek.

2.1. Az élelmiszer-előállítással és -biztonsággal kapcsolatos jogi szabályozások

45/1999.(IV.30.) FVM-EüM-GM együttes r. Az élelmiszerekről szóló 1995. évi XC. tv. végrehajtására kiadott 1/1996. (I.9.) FM-NM-IKM együttes r. módosításáról szóló szabályozás értelmében az élelmiszer-előállító hely létesítése, átalakítása esetén a korábbi szabályozástól eltérően szakhatósági hozzájárulásokat (Állomás, Szolgálat, Környezetvédelmi Felügyelőség) kell beszerezni az építésügyi eljárás keretén belül.

Az Élelmiszertörvény több helyen pontosításra, kiegészítésre került, és az élelmiszer-jelöléssel kapcsolatban is több módosítás szerepel a rendeletben. Ebből kiemelendő az az új szabályozás, hogy nem tekinthető új élelmiszernek az az élelmiszer, amelyet részben vagy egészben géntechnológiával módosított összetevőkből állítottak elő, de a géntechnológiai beavatkozásból származó összetevő mennyisége az élelmiszerben a 2 %-ot nem haladja meg, illetve amelyben a génsébeszeti beavatkozásból származó DNS vagy fehérje nincs jelen.

A részben vagy egészben géntechnológiával módosított szervezeteket vagy azokból származó összetevőket tartalmazó olyan élelmiszereken, amelyekben a génsébeszeti beavatkozásból származó fehérjét vagy DNS-t tartalmazó összetevő 2%-ot meghaladó mennyiségben jelen van, a géntechnológiai beavatkozást jelölni kell.

Az FVM hivatalos lapjában közzé tette a géntechnológiával módosított összetevőket tartalmazó, de a génebeszeti beavatkozásból származó fehérje és DNS hiánya miatt nem jelölésköteles élelmiszerek listáját (közlemény az FVM Értesítő 24. számában).

1/1999.(I.14.) FVM r. A géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. tv.-nek a mezőgazdaság és az élelmiszeripar területén történő végrehajtásáról

Az elmúlt évben lépett hatályba a géntechnológiai tevékenységről szóló törvény, amelynek végrehajtását szabályozza ez a rendelet. Tartalmilag kitér a génebeszeti beavatkozásra, a Géntechnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottság szervezetére és működésére, az eljáró hatóságokra, a vizsgálati kötelezettségre, a genetikai védősáv létesítésére, kibocsátásra, forgalmazásra, az állatfajták és növényfajták elismerésére, különleges árutermelési engedélyre, a termék jelölésére, szállíthatóságára és a géntechnológiai nyilvántartásra. Tartalmazza a génebeszeti beavatkozás végzéséhez szükséges feltételeket. Informál a géntechnológiai módosításhoz, illetve a zárt rendszerű felhasználáshoz szükséges engedély iránti kérelemmel benyújtandó adatokról, valamint a kibocsátáshoz, illetve a kereskedelmi forgalmazáshoz szükséges engedély iránti kérelemmel benyújtandó adatokról: I. mikroorganizmusok, II. növények, III. állatok (haszonállatok és tenyészállatok) fejezetenként, valamint a forgalmazáshoz szükséges engedély iránti kérelem esetén benyújtandó adatokról. Kapcsolódó jogszabály **A géntechnológiai tevékenység engedélyezéséért fizetendő igazgatási szolgáltatási díjakról szóló 44/1999.(IV.30.) FVM r.**, amely a tevékenység engedélyezésének anyagi vonzatát rendezi.

17/1999.(II.10.) FVM-EüM r. Az élelmiszerek előállításának és forgalmazásának élelmiszer-higiéniai feltételeiről

A rendelet összefoglalja az élelmiszerelőállítás, valamint az élelmiszerforgalmazás általános és részletes élelmiszer-higiéniai feltételeit (amelyből az élelmiszer-minőség szempontjából kiemelkedően fontos a HACCP rendszer és egyes elemei működésének vizsgálata). A következő szakterületek speciális élelmiszerhigiéniai szabályozásának feltételeit írja elő: hústermelés, tej és tejtermék gyártása, tojás és feldolgozása, méz és méhészeti termékek, gyorsfagyasztott élelmiszerek előállítása, konzervgyártás, kenyér és péksütemény előállítása, száraztészta-gyártás, cukorgyártás, édesipari-termékek előállítása, gabona-feldolgozás, étkezési olaj, margarin előállítása, ecetgyártás, szőlőfeldolgozás, bor- és pezsgőkészítés, maláta és sörgyártás, gyümölcspálinka- és szeszgyártás, fűszerpaprika feldolgozása, üdítőital, szörp, ásványi anyaggal dúsított

ivóvíz, forrásvíz, szénsavval dúsított ásványvíz és ásványvíz előállítás, szikvíz és jéggyártás, sütőélesztő és keményítő gyártása, vízelvonással tartósított növényi termékek előállítása.

A függelék tartalmazza az élelmiszer-kereskedelmi üzleti, illetve a tevékenység közegészségügyi, élelmiszerhigiéniai szakhatósági elbírálásához szükséges tervdokumentáció tartalmi követelményeit és az élelmiszer-forgalmazásban részt vevő személyek kötelező közegészségügyi, élelmiszerhigiéniai, minőségügyi és környezetvédelmi vizsgájának feltételeit.

2/1999.(II.5.) EüM r. Az állatgyógyászati készítmények élelmiszerekben előforduló maradványának megengedhető mértékéről

A rendelet az Élelmiszer törvény felhatalmazása alapján készült, melynek melléklete tartalmazza

- az élelmiszerekben megengedhető maradékanyag határértékeket,
- az állatgyógyászati készítményekben előforduló olyan összetevők felsorolását, amelyek esetében határérték megállapítása nem szükséges,
- az élelmiszerekben ideiglenesen alkalmazható maradékanyag határértékeket, valamint
- a haszonállatok kezelésére nem alkalmazható hatóanyagokat és hatóanyagcsoportokat.

A rendeletet módosította az „**57/1999. (XI.26.) EüM rendelet**.”

17/1999.(VI.16.) EüM r. Az élelmiszerek vegyi szennyezettségének megengedhető mértékéről

Az Élelmiszer törvény felhatalmazása alapján készült, amely tisztázza a speciális fogalmi meghatározásokat, a rendelet alkalmazására vonatkozó körülményeket és megadja az élelmiszerekben előforduló

- peszticidmaradékok,
 - a technológiai eredetű szennyező anyagok,
 - a környezeti eredetű szennyező anyagok,
 - a biológiai eredetű szennyező anyagok, valamint
 - a természetes eredetű szennyező anyagok
- megengedhető mértékét.

Ha az élelmiszerben a jogszabályban nem szereplő szennyező anyag fordul elő, a forgalomba hozatalhoz, illetőleg a felhasználáshoz be kell szerezni az OÉTI engedélyét is. Ennek beszerzéséig az élelmiszer tilos forgalomba hozni.

59/1999.(XI.26.) EüM r. A vásári, piaci és vásárcsarnoki árusítás közegészségügyi szabályairól

A létesítéshez és létesítmény nyilvántartásba vételéhez a közegészségügyi megfelelést az ÁNTSZ, valamint az élelmiszerhigiéniai és állategészségügyi követelményeknek való megfelelést az állategészségügyi hatóság – szakhatósági hozzájárulás formájában – állapítja meg. Az engedélyezett tevékenység során a külön meghatározott termékekre az élelmezésegészségügyi, az élelmiszerhigiéniai és az állategészségügyi előírásokat, valamint a mezőgazdasági kistermelőre vonatkozó előírásokat be kell tartani.

Jelentős változás, hogy a vezető kereskedő és minden dolgozó a munkába lépést követő 2 hónapon belül közegészségügyi, minőségbiztosítási és környezetvédelmi minimum vizsgát köteles tenni, valamint 5 évente köteles ilyen irányú továbbképzésen részt venni. Foglalkozik az őstermelőkkel kapcsolatos szabályozással is. Kapcsolódó jogszabály a **198/1999. (XII.21.) Korm. r. A mezőgazdasági őstermelői igazolványról szóló 228/1996. (XII.26.) Korm. r. módosításáról.**

97/1999. (XI.18.) FVM-EüM-GM együttes r. A természetes ásványvíz, forrásvíz, az ivóvíz és az ásványi anyaggal dúsított ivóvíz palackozásáról és forgalmazásáról

A rendelet csak a palackozott – itt felsorolt – vizekre vonatkozik. Szabályozza az engedélyezés feltételeit, a palackozott természetes ásványvíz kémiai és a palackozott természetes ásványvíz és forrásvíz mikrobiológiai követelményeit, a természetes ásványvíz jellemző tulajdonságainak megállapítása szempontjait és az elismerési kérelem tartalmi követelményeit.

Foglalkozik az ivóvíz, a természetes ásványvíz és forrásvíz kezelésének lehetőségeivel. Előírja a dúsított ivóvíz előállításánál felhasználható anyagokat, szabályozza a palackozott természetes ásványvíz megnevezésével és jelölésével, a forrásvíz megnevezésével és jelölésével kapcsolatos kérdéseket. A rendelettel szabályozott tevékenység során alkalmazni kell az élelmiszerekről szóló külön jogszabályok által előírt előállítási, ellenőrzési és forgalomba hozatali feltételeket.

140/1999.(IX.3.) Korm. r. A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek ökológiai követelmények szerinti előállításáról, forgalmazásáról és jelöléséről

A rendelet célja a biológiai gazdálkodás feltételeinek és ellenőrzési rendjének meghatározása, a piaci verseny tisztaságának biztosítása,

valamint a termelők és a fogyasztók kapcsolatában a bizalom erősítése, a fogyasztók egészségének védelme. Megcélazza az agrártermelésen belül az ökológiai termeléssel előállított mezőgazdasági termékek és élelmiszerek arányának növelését, elősegítve a környezetvédelmi szempontok érvényesülését.

Előírja az ökológiai termelés és forgalmazás ellenőrzési rendszerét, a külföldi termelésből származó termékek jelölésének előírásait, valamint az ökológiai termelés tanúsítását.

2.2. A bor előállításának, ellenőrzésének és forgalmazásának jogi szabályozása

1999. évi XLVII. tv. A szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 1997. évi CXXI. törvény módosításáról

103/1999.(XII.20.) FVM r. A szőlőtermesztésről és a borgazdálkodásról szóló 1997. évi CXXI. tv. végrehajtásáról kiadott 106/1997.(XII.19.) FM rendelet módosításáról

További pontosításokat vezettek át a szakterület törvényi és vhr. szintű szabályozásában. A kereskedelmi és vendéglátó-ipari forgalomba hozatalra kerülő bor nem palackozott kiszerelését **2000. augusztus 1-től** csak engedélyezett helyen lehet végezni. Az engedélyt a megyei (fővárosi) állategészségügyi és élelmiszerellenőrző állomás adja ki. A tevékenységet be kell jelenteni az OBI-nak és az illetékes hegybírónak is.

1999. évi XCIX.tv. Az adókra, járulékokra és egyéb költségvetési befizetésekre vonatkozó egyes törvények módosításáról

XI/A fejezet: BOR

A bor jövedéki termék lett. A hordós kiszerelésű bor forgalmazása csak a kiszerelési egységre (a külön jogszabályban előírt rendelkezés szerint) felhelyezett hivatalos zár alkalmazásával megengedett, a palackozott és a kannás kiszerelésű bor szállítása és értékesítése, valamint belföldi forgalom számára történő vámkezelése kizárólag zárjeggyel történhet.

65/1999. (VIII.4.) FVM r. Az 1999. évi óborkészletek csökkentését elősegítő borleptárlás intervenciós támogatásáról

132/1999. (VIII.31.) FVM r. A Magyar Köztársaság Kormánya és az Európai Közösség között, bizonyos borokra érvényes vámkontingensek kölcsönös felállításáról szóló megállapodás meghosszabbításáról, továbbá a Magyar Köztársaság Kormánya és az Európai Közösség Bizottsága között, a borbehozatali tanúsítványokról szóló levélváltások kihirdetéséről

2.3. A hatósági eljárással kapcsolatos jogi szabályozás

A hatósági eljárás jogi szabályozása kiegészült, a szankcionálás tovább szigorodott.

1999. évi CXX. tv. A büntető jogszabályok módosításáról

Tartalmazza többek között a rossz minőségű termék forgalomba hozatalát-, az áru hamis megjelölésére és az árdrágítást elkövetőkre vonatkozó szabálysértést.

1999. évi LXIX. tv. A szabálysértésekről

Szigorították a szabálysértési törvényt, a kiszabható legnagyobb pénzbírság összegét tovább emelték. Egyéb szigorításokat is tartalmaz a törvény. Rendelkezik többek között az elkobzás és a figyelmeztetés alkalmazásának körülményeiről, megnevezve az eljáró hatóságokat.

218/1999.(XII.28.) Korm. r. Az egyes szabálysértésekről

84.§ Élelmiszer minőségének megrontása,

85.§ Élelmiszer jogosulatlan előállítás, forgalomba hozatala szabálysértés miatt a megyei (fővárosi) állategészségügyi és élelmiszer ellenőrző állomás erre feljogosított dolgozója helyszíni bírságot szabhat ki.

18/1999. (II.5.) Korm. r. A fogyasztóval kötött szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételekről

A rendelet az Európai Közösségek Tanácsának a fogyasztóval kötött szerződések tisztességtelen szerződési feltételeiről szóló 93/13 EGK irányelvével összeegyeztethető szabályozást tartalmazza. A fogyasztó és a gazdálkodó szervezet közötti szerződésben tisztességtelennek minősülő feltételek eseteit is szabályozza.

80/1999. (VI.11.) Korm.r. A telepengedély alapján gyakorolható ipari és szolgáltató tevékenységekről, valamint a telepengedélyezés rendjéről

Minden olyan vállalkozásnak telepengedéllyel kell rendelkeznie, amelynek tevékenysége közben bármilyen egészségi vagy környezeti ártalom léphet fel. Telepengedélyhez kötött tevékenység többek között a dohánytermék gyártása, a tárolás, a raktározás, a csomagolás, a mosás, a tisztítás stb.

172/1999. (XII.6.) Korm.r. A környezeti hatásvizsgálat elvégzéséhez kötött tevékenységek köréről és az ezzel kapcsolatos hatósági eljárás részletes szabályairól szóló 152/1995. (XII.12.) Korm. r. módosításáról

Tartalmazza többek között a környezeti hatásvizsgálat-köteles előállítói tevékenységek listáját. Az élelmiszerelőállítás területére is kiterjed, tovább szigorítva, erősítve a környezetvédelmi célok megvalósítását. Hosszútávú környezetvédő szemlélet kialakulása figyelhető meg az élelmiszerelőállításban.

54/1999. (X.6.) GM r. A vásárlók minőségi kifogásainak intézéséről szóló 4/1978.(III.1.) BkM rendelet módosításáról

A fogyasztói panaszok orvoslásának hatékonyabb módját valósítja meg.

1036/1999. (IV.21) Korm. határozat A fogyasztóvédelmi politika koncepciójáról

Az 1999-2002. közötti időszakra vonatkozóan tartalmazza a fogyasztók egészségének és biztonságának védelme érdekében kidolgozott átfogó koncepciót kitűzött célokkal, felelősökkel és határidőkkel. Egyúttal egy Központi Piacfelügyeleti Információs Rendszer kialakítását célozza meg a piac-felügyeleti hatóságok bekapcsolásával. Békéltető testület létrehozását és működtetését tervezi a gyors és hatékony ügyintézés érdekében.

3. A minőségbiztosítás fejlődése az élelmiszer-előállításban

Az elmúlt években a HACCP alkalmazóinak száma a következők szerint alakult:

Az 1997. év során ellenőrzött 4400 üzemből

25 üzem teljes körű HACCP rendszert alkalmazott,

42 üzem egyes technológiákra alkalmazta,

99 üzem megkezdte a kidolgozást.

Az 1998. év során ellenőrzött 4492 üzemből

110 üzem teljes körű HACCP rendszert alkalmazott,

103 üzem egyes technológiákra alkalmazta,

81 üzem megkezdte a kidolgozást.

Az 1999. év során ellenőrzött 4484 üzemből

166 üzem teljes körű HACCP rendszert alkalmazott,

195 üzem egyes technológiákra alkalmazta,

160 üzem megkezdte a kidolgozást.

ISO 9000-es minőségbiztosítási rendszert működtető élelmiszer-előállítók számának alakulása

1997. évben 130 üzem

1998. évben 208 üzem

1999. évben 288 üzem

A 3/1996. (VI.19.) ME rendelettel alapított Nemzeti Minőségi Díj 1999. évi nyertese a nagy méretű termelő vállalati kategóriában:

PICK Szeged Szalámigyár és Húsüzem Rt., Szeged.

Ezúton is gratulálunk a nyertesnek.

4. A megyei (fővárosi) Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomások élelmiszer-minőségellenőrző tevékenysége

4.1. Az állomási tevékenység és a minőség

A hatósági élelmiszer-minőségellenőrzési munkát tükröző statisztikai tételszám és egyéb preventív hatósági tevékenységhez kapcsolódó mintaszám alakulását az 1. táblázat mutatja (az OBI nélkül).

1. táblázat: A hatósági élelmiszer ellenőrzés főbb adatai

Év	Vizsgált hatósági tétel (db)	Kifogásolt tétel (%)	Egyéb vizsgált minta (db)
1987	53639	7,7	13996
1988	43563	7,4	13470
1989	38339	10,0	14000
1990	33044	9,9	14048
1991	32119	10,1	16235
1992	31174	13,1	13708
1993	30732	11,9	13711
1994	30078	11,7	19781
1995	29944	12,2	14499
1996	29324	11,5	18146
1997	28957	10,9	24202
1998	29126	9,4	27452
1999	29711	10,2	22931

Az élelmiszerek minőség alakulását reprezentáló, a hatósági élelmiszer-minőségellenőrzés statisztikus tétel minősítések száma, az utóbbi négy évben azonos szinten mozog.

Statisztikai céllal 1999. évben 29 711 tételt minősítettek az élelmiszer-ellenőrök, amelyből 10,2 % volt a kifogásolt tétel. A táblázatban a kifogásolási % alakulásának változását tekintve megállapítható, hogy az élelmiszerek kifogásolási aránya összességében hosszabb távra visszatekintve 1995. évtől 1998-ig kis mértékű javuló tendenciát mutatott. Az előző évhez viszonyítva a statisztikai céllal ellenőrzött tételek alapján az élelmiszer-termékek kifogásolása (1998.év/9,4 kifogásolási % < 1999.év/10,2 kifogásolási %) kismértékben nőtt.

A preventív jellegű egyéb vizsgált minták száma az eltelt tíz év alatt közel a kétszeresére növekedett. A különböző céllal vizsgált egyéb minták sokszínűsége jól reprezentálja a hatósági tevékenység sokrétűségét. A tevékenységhez kapcsolódó minták tartalmazzák a hatósági engedélyezési eljárással összefüggő laboratóriumi vizsgálatra szánt mintákat, az új élelmiszer, és az új termék gyártmánylap jóváhagyásával, a gyártmánylap megújításával, a minőségmegőrzési idő meghosszabbításával, a fogyasztói panasz kivizsgálásával, valamint a társhatósági és az eseti célvizsgálattal kapcsolatos mintákat. Az élelmiszerbiztonságot célzó monitoring vizsgálatokat több mint négyezer mintából végezték el.

Az **üzemek száma** – a 1990-es évektől folyamatosan növekedve – a korábbinak **többszöröse lett** és jelenleg 7-8 ezer között mozog. A piacra bevezetett **új termékek száma** minden évben jelentős mértékben **növekszik**.

4.2. Hatósági intézkedések

Az élelmiszerellenőrző hatóság az ellenőrzés során a hibás élelmiszer-előállítói tevékenység, illetve hibás élelmiszer előállítása miatt 2 867 alkalommal szabott ki minőségvédelmi bírságot 91,3 mFt értékben, 74 szabálysértési eljárást kezdeményezett, 137 alkalommal a helyszínen intézkedett és 314 eFt értékben bírságot. Összesen 3 132 hatósági intézkedést tett 91,6 mFt értékben.

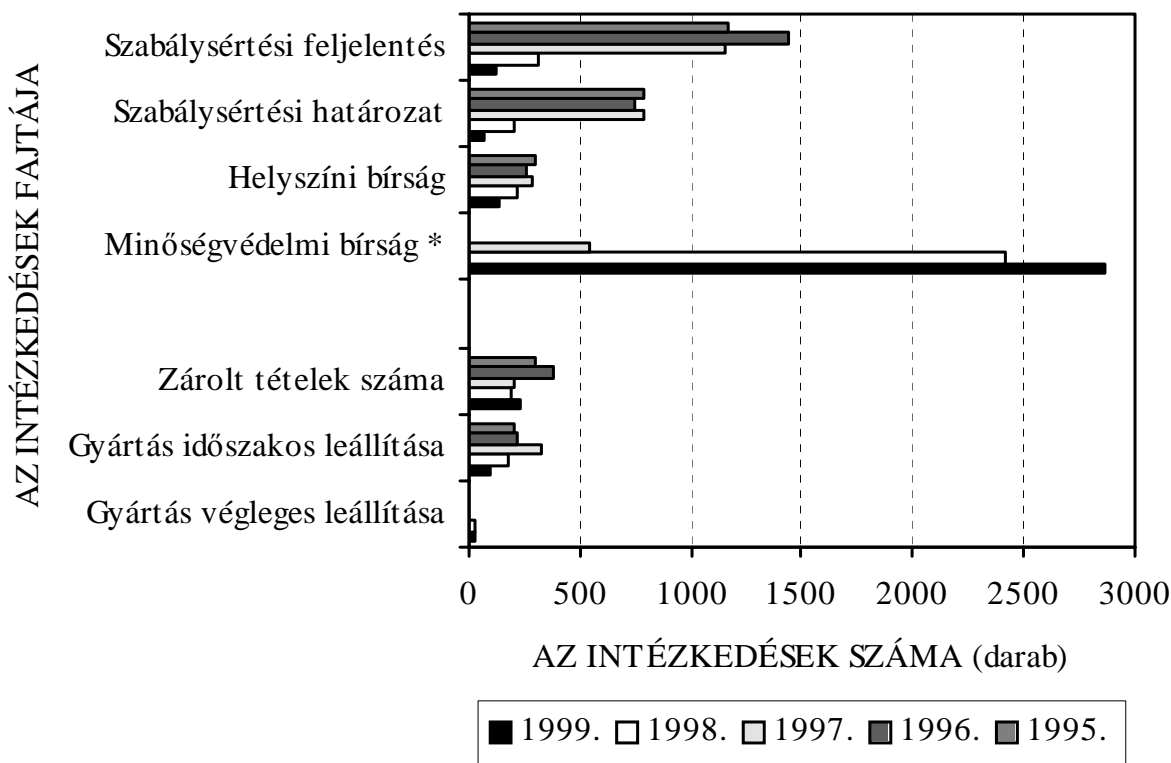
A jogszabály be nem tartásának mértéke és az előírás megsértésének súlyossága alapján: engedély nélküli élelmiszer előállítása, élelmiszer hamisítása, megtévesztés, tiltott anyagok, eszközök használata stb. miatt a hatóság az élelmiszerelőállítást 101 esetben ideiglenesen felfüggesztette, leggyakrabban a száraztészta, a gabona és az abból előállított kenyér, valamint péksütemény gyártását.

Az ellenőrző hatóság 24 termék előállítását véglegesen megszüntette, amiből 18 gabonatermék volt.

Élelmiszerelőállító üzem működését 48 alkalommal függesztették fel, amelyek közül 16 száraztészta és 10 húskészítményt előállító üzem volt. Az üzemi tevékenységet 12 alkalommal végleg beszüntették, amiből 6 száraztészta-előállító volt.

Az élelmiszerelőállítóknál összesen 238 hibás élelmiszer tétel került zárolásra, amelynek értéke 32,2 mFt. Ebből 8,2 mFt értékben 68 tételt átdolgozásra utaltak és 20,1 mFt értékben 58 tétel élelmiszert takarmányozási célra utaltak. Más célú felhasználásra került 12 tétel, amelynek értéke 634 eFt. Megsemmisítettek 100 tételt 3,2 mFt értékben.

Az élelmiszer-minőségellenőrző hatósági intézkedések többéves (1995 - 1999.) alakulását az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra: A hatósági intézkedések alakulása 1995 és 1999 között

* A minőségvédelmi bírság kiszabásának lehetősége 1997. II. félévben lépett hatályba.

Az élelmiszer minőségellenőrzése során a hatósági eljárás hatékonysága a **minőségvédelmi bírság** növekvő számú alkalmazásával javult. Ez bizonyult a leghatékonyabb intézkedési formának, amely közvetlen és azonnal hat a hibás élelmiszerterméket előállítóira.

Tovább csökkent a hibás **termék-előállítás időszakos és végleges leállítása**, valamint az engedély nélkül vagy súlyos hiányossággal rendelkező **üzem ideiglenes, illetve végleges bezárása**. Gyenge hatékonysága miatt jelentősen csökkent a **szabálysértési javaslatok** száma, mint közvetett eljárási forma.

Az élelmiszerek minőségellenőrzésével kapcsolatos hatósági intézkedések számát szakágazatonként a 2. táblázat tartalmazza.

4.3. Az élelmiszer-előállítók hatósági ellenőrzése

Az év folyamán a 7 778 élelmiszerelőállító üzemből 4 484 üzemet (57,6 %) ellenőriztek, amely hozzávetőlegesen minden második élelmiszerelőállító cég ellenőrzését jelenti.

2. táblázat: Élelmiszer minőség-ellenőrzéssel kapcsolatos hatósági intézkedések száma szakágazatonként (1999.)

SAKÁGAZAT	Szabályértési fejlettség (tétel db)	Szabályértési fejlettség határozat (tétel db)	Minőségvedelmi bírság (tétel db)	Minőségvedelmi bírság (ezer Ft)	Helyszíni bírság (tétel db)	Helyszíni bírság (ezer Ft)	Bírság összesen (db)	Bírság összesen (ezer Ft)	Termék gyártásának idejében felügyeltetések	Termék gyártásának végleges felügyeltetések	Eldállítói működés idejében felügyeltetések	Eldállítói működés végleges felügyeltetések	Megsemmisítésre utalt zárolt tételek (db)	Megsemmisítésre utalt zárolt tételek (ezer Ft)	Áldozásra utalt zárolt tételek (db)	Áldozásra utalt zárolt tételek (ezer Ft)	Takarányozásra utalt zárolt tételek (db)	Takarányozásra utalt zárolt tételek (ezer Ft)	Más célú felhasználásra utalt zárolt tételek (db)	Más célú felhasználásra utalt zárolt tételek (ezer Ft)	Zárolt tételek összesen (db)	Zárolt tételek összesen (ezer Ft)
Baromfi és -készítmények	2	0	47	1627,0	0	0,0	49	1627,0	0	0	0	0	0	0,0	1	26,0	0	0,0	0	0,0	1	26,0
Bor	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Cukor és cukortermékek	0	0	3	60,0	0	0,0	3	60,0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Dohánygyártmányok	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0	0	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Édességek	10	3	154	5131,2	30	85,0	194	5216,2	5	3	3	1	3	1246,0	0	0,0	0	0,0	1	174,0	4	1420,0
Gabona és -készítmények	3	2	232	13418,2	1	3,0	236	13421,2	22	18	0	0	7	142,0	12	5551,1	28	19806,3	3	88,3	50	25587,7
Hús és -készítmények	12	9	425	12493,3	7	14,0	444	12507,3	7	1	10	0	26	375,4	8	501,0	0	0,0	2	119,0	36	995,4
Hűtött és gyf. termékek	2	1	54	2105,9	1	3,0	57	2108,9	5	0	0	0	2	70,8	9	626,5	1	160,0	2	126,4	14	983,7
Konzervek	8	4	213	7956,2	1	2,0	222	7958,2	2	0	3	0	4	67,0	6	490,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Novényolaj és -készítmények	0	0	20	821,2	0	0,0	20	821,2	0	0	1	0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Sörök	1	1	27	1118,0	0	0,0	28	1118,0	1	0	0	0	2	169,0	1	18,0	0	0,0	0	0,0	3	187,0
Sütéssel kenyerék, péksüt.	52	30	824	17190,0	81	174,0	957	17364,0	17	0	9	2	3	34,4	0	0,0	5	30,0	0	0,0	8	64,4
Szárítottzárak	11	9	268	5130,2	3	6,0	282	5136,2	30	0	16	6	35	305,1	16	97,9	23	95,0	0	0,0	74	498,0
Szeszesitalok	0	0	50	1650,6	0	0,0	50	1650,6	0	0	0	0	0	0,0	1	13,2	0	0,0	2	97,6	3	110,8
Tej és tejtermékek	3	2	279	13950,8	4	10,0	286	13960,8	7	1	0	0	9	567,0	2	679,0	1	48,0	0	0,0	12	1294,0
Üdítőitalok, szikvizek	12	10	134	4779,2	8	15,0	154	4794,2	4	0	6	1	4	185,7	11	117,2	0	0,0	0	0,0	15	302,9
Egyéb élelmiszerelőállítók	12	3	137	3885,7	1	2,0	150	3887,7	1	1	0	2	5	37,3	1	69,4	0	0,0	1	16,0	7	122,7
Mindösszesen	128	74	2867	91317,5	137	314,0	3132	91631,5	101	24	48	12	100	3199,7	68	8190,2	58	20139,3	12	634,3	238	32163

A hatósági szakemberek 4 484 üzemben összesen 7 211 ellenőrzést végeztek. Az intézkedések hatékony végrehajtása érdekében szükséges utóellenőrzés indokolja, hogy az ellenőrzés gyakorisága tovább ne csökkenjen. Ez 1991-ben 2,0 volt. Az élelmiszerelőállítói ellenőrzések és intézkedések számát – szakágazatonként – a 3. táblázat tartalmazza.

Az élelmiszerelőállítói tevékenység ellenőrzése során nem rendelkezett létesítési engedéllyel 10 üzem. Működési engedéllyel 14 alkalommal nem rendelkezett az ellenőrzött előállító. Nem volt jóváhagyott gyártmánylapja 253 terméknek, melyek előállítását így engedély nélkül végezték.

4.4. A hatósági engedélyezési eljárások

Az 1999. évben 622 létesítési engedélyt, illetve – a módosított rendelkezés szerint – szakhatósági hozzájárulást, valamint 881 működési engedélyt adtak ki a megyei (fővárosi) állomások. Az engedélyezési eljárás során a hatóság 11 198 mintát vizsgált meg. Az élelmiszerelőállítói hatósági engedélyezési eljárások számát szakágazatonként a 4. táblázat tartalmazza.

A hatósági engedélyezési eljárás alkalmával:

- Egy új élelmiszer engedélyezésére került sor.
- 12 983 új terméket engedélyeztek, amely eljárás során a gyártmánylap jóváhagyásához 8 373 mintán végezték el a laboratóriumi vizsgálatot. A legtöbb új terméket a következő termékcsoportokban engedélyezték: 4 761 terméket a kenyerek, péksütemények csoportjában; 2 370 terméket a hús és húskészítmények, 1 273 terméket az édességek, 1 046 terméket a konzervkészítmények és 631 terméket a tej és tejkészítmények esetében.
- 5 321 termékre vonatkozóan újították meg a gyártmánylapot, amelyhez 2 627 minta vizsgálatát végezték el. Gyártmánylap-megújítást kiemelkedő mennyiségben a következő termékcsoportokban végeztek: 1 373 termékre a kenyerek, péksütemények vonatkozásában, 1 017 termékre a hús és húskészítmények, valamint 577 konzervek és 537 baromfi és baromfi-készítmény esetében.
- Különféle élelmiszerek minőségmegőrzési időtartama meghosszabbításának engedélyét 228 termékre adták meg.

4.5. Egyéb hatósági tevékenység

Az élelmiszerellenőrző hatóság egyéb hatósági eljárás keretében 28 társhatósági mintát, valamint 1 165 egyéb hatósági eljáráshoz szükséges mintát, továbbá 519 célvizsgálatot és 3 799 egyéb vizsgálatot végzett, valamint 108 fogyasztói panaszt vizsgált meg.

3. táblázat: Élelmiszer minőség-ellenőrzéssel kapcsolatos hatósági intézkedések száma szakágazatonként (1999.)

megyei/fővárosi Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrző Állomás	Szabályértési feljentes (tétel db)	Szabályértési feljentes határozat (tétel db)	Minőségvédelmi bírság (tétel db)	Minőségvédelmi bírság (ezer Ft)	Helyszíni bírság (tétel db)	Helyszíni bírság (ezer Ft)	Bírsg összesen (db)	Bírsg összesen (ezer Ft)	Termék gyártásának ideiglenes felfüggesztése	Termék gyártásának vélgleges felfüggesztése	Elállítói müködes ideiglenes felfüggesztése	Elállítói müködes vélgleges felfüggesztése	Megsemmistésre utalt zárótt tételék (db)	Megsemmistésre utalt zárótt tételék (ezer Ft)	Atdolgozásra utalt zárótt tételék (db)	Atdolgozásra utalt zárótt tételék (ezer Ft)	Takarmányozásra utalt zárótt tételék (db)	Takarmányozásra utalt zárótt tételék (ezer Ft)	Más célú felhasználásra utalt zárótt tételék (db)	Más célú felhasznál. utalt tételék (ezer Ft)	Zárótt tételék összesen (db)	Zárótt tételék összesen (ezer Ft)
	Baranya	0	0	75	2187	0	0	75	2187	0	0	0	0	1	6	0	0	0	0	0	0	1
Bács-Kiskun	8	7	212	7316	10	23	230	7339	0	0	1	1	4	67	4	181	1	48	0	0	9	297
Békés	7	3	73	5477	0	0	80	5477	0	0	0	0	0	0	3	5208	0	0	0	0	3	5208
Borsod-Abaúj-Zemplén	2	2	211	6909	12	24	225	6933	32	1	12	0	1	10	4	107	20	235	3	196	28	549
Budapest	35	15	396	12562	0	0	431	12562	0	0	0	1	9	1371	0	0	4	3265	0	0	13	4636
Csongrád	12	7	146	3860	12	36	170	3896	18	3	9	2	27	613	4	808	0	0	1	174	32	1595
Fejér	4	1	229	5715	0	0	233	5715	24	0	0	0	17	353	28	1126	0	0	0	0	45	1479
Győr-Sopron-Moson	9	0	147	5129	0	0	156	5129	0	0	0	0	3	74	0	0	0	0	1	50	4	124
Hajdú-Bihar	7	6	161	6911	5	10	173	6921	0	0	6	6	4	15	11	455	0	0	0	0	15	470
Heves	0	0	92	2606	0	0	92	2606	1	0	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Komárom-Esztergom	4	2	39	729	0	0	43	729	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nógrád	3	2	41	1259	4	6	48	1265	0	0	0	0	5	183	9	219	7	33	3	96	24	531
Pest	1	1	193	6043	40	135	234	6178	22	18	0	0	22	366	0	0	18	16250	0	0	40	16616
Somogy	3	3	168	4330	0	0	171	4330	0	0	4	1	0	0	1	30	1	160	2	86	4	274
Szabolcs-Szatm.-Bereg	0	0	119	3643	10	19	129	3662	4	1	1	0	5	79	4	56	4	123	0	0	13	258
Szolnok-Jász-Nagykun	0	0	93	2374	0	0	93	2374	0	1	1	1	2	62	0	0	0	0	0	0	2	62
Toina	0	0	179	5051	0	0	179	5051	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Vas	22	20	134	4927	0	0	156	4927	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Veszprém	4	2	102	2686	37	51	143	2737	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	2	34	2	34
Zala	7	3	57	1604	7	10	71	1614	0	0	0	0	0	0	0	0	3	25	0	0	3	25
Mindösszesen	128	74	2867	91318	137	314	3132	91632	101	24	48	12	100	3200	68	8190	58	20139	12	634	238	32163

4. táblázat: Élelmiszerelőállítói ellenőrzések és engedélyezési eljárások száma szakágazatonként (1999)

SZAKÁGAZAT	ÜZEM ELLENŐRZÉS			ENGEDÉLYEZÉSI ELJÁRÁS					
	Üzemek száma	Ellenőrzött üzemek száma	Összes ellenőrzések száma	Új élelmiszer (darab)	Új termék (darab)	Gyártmányalap megújítás (darab)	Minőségmegőrzési idő meghosszabbítás (darab)	Létesítési üggyiratok száma (darab)	Működési engedélyek száma
Baromfi és -készítmények	165	132	262	1	574	537	43	20	29
Bor	0	0	0	0	0	0	0	65	58
Cukor és cukortermékek	15	12	56	0	9	15	2	4	2
Dohánygyártmányok	10	7	21	0	60	42	0	0	0
Édességek	630	357	539	0	1273	452	42	74	78
Gabona és -készítmények	278	206	444	0	192	151	1	13	20
Hús és -készítmények	754	440	807	0	2370	1017	29	74	123
Hűtött és gyf. termékek	102	85	167	0	224	187	6	14	20
Konzervek	553	410	661	0	1046	577	45	107	86
Növényolaj és -készítmények	171	116	191	0	48	11	3	12	15
Sörök	230	130	217	0	54	40	9	6	7
Sütéssel kenyerek, péksütemények	1827	1253	1694	0	4761	1373	4	97	180
Száraztészták	487	313	475	0	244	139	2	25	24
Szeszesitalok	830	223	282	0	330	192	0	11	43
Tej és tejtermékek	143	122	475	0	631	275	11	17	34
Üdítőitalok, szikvizek	1180	479	625	0	475	109	21	51	100
Egyéb élelmiszerek	403	199	295	0	692	204	10	32	62
Mindösszesen	7778	4484	7211	1	12983	5321	228	622	881

5. Megállapítások az élelmiszerek minőség alakulásáról

Az 1999. évben az élelmiszerellenőrző hatóság 29 711 statisztikus tételt vizsgált, amelyből 3 026 tétel volt kifogásolt.

Az élelmiszerek 89,8 %-a megfelelt az előírásoknak.

5.1. A kifogásolási arány változása

Az 1998. évi és az 1999. évi kifogásolási adatok alapján, az élelmiszerek kifogásolási aránya kismértékben (9,4 kif.% < 10,2 kif.%) nőtt.

Az élelmiszereknél az 1998. évi szakágazatonkénti kifogásolási %-hoz képest, az 1999. évben az 1 %-ot meghaladó mértékű kifogásolási arány változása a minőségi szint csökkenését, illetve emelkedését jelzi az egyes termékcsoporthoz:

Termékcsoporthoz	A kif. arány növekedése (%)	Termékcsoporthoz	A kif. arány csökkenése (%)
Száraztészta	4,0	Cukor	1,4
Egyéb élelmiszer	3,0	Baromfi-, és készítmények	1,1
Tej-, tejtermék	2,3		
Édességek	2,1		
Üdítőitalok	2,1		
Gabona	1,9		
Növényolaj	1,3		

Az összehasonlításból kitűnik, hogy az előállított élelmiszerek közül a minőségi szint csökkenése több élelmiszeripari ágazatot érintett, amelyet nem tudott ellensúlyozni a két termékcsoporthoz „pozitív” elmozdulása.

5.2. Az 1999. évi minőség alakulás a szakágazatokban, a kifogásolási arány alapján

Az élelmiszerelőállítói szakágazatok közül az országos átlag felett kifogásolták a száraztészta (19,0 %), a kenyerek, péksütemények (17,1 %), a gabona és gabonakészítmények (11,3 %), valamint a hús és húskészítmények (10,5 %) termékeket. Az egyéb élelmiszereket 11,7 %-ban kifogásolták.

Az élelmiszerágazati átlag (10,2 %) alatt, de azt megközelítően voltak kifogásoltak az üdítőitalkészítmények (9,4 %). Az élelmiszerágazati átlag alatt volt – azonos mértékben – kifogásolt a tej és tejtermékek (8,2 %), az édességek (8,2 %) és a konzervek (7,7 %) minősége.

Kis mértékű volt a kifogásolás a gyorsfagyasztott termékek (5,3 %), a szeszesital-termékek (4,5 %), a növényolaj-termékek (4,2 %), a baromfi és baromfikészítmények (3,6 %) vizsgálata során, valamint a söröknél (3,0 %). Alig volt kifogásolt termék a cukrok és cukorkészítmények (0,8 %) között.

A dohány és a cigaretták minősége kifogástalan volt, mert az előírt követelménynek minden esetben megfelelték.

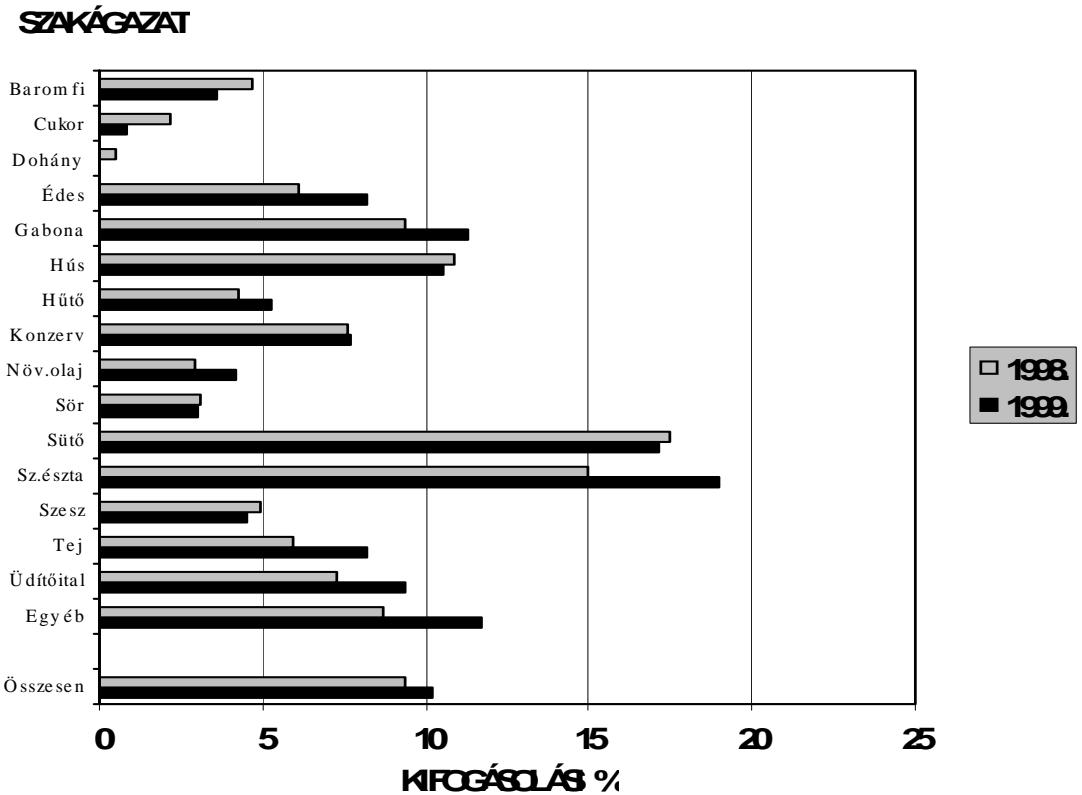
5.3. A minőség alakulás változásának irányai

Jelentős mértékben az élelmiszerágazati átlag felett volt kifogásolt az élelmiszeripari szakágazatokban a száraztészta (19 %), a kenyér és péksütemények (17,1 %), a gabona termékek (11,3 %), a hús és húskészítmények (10,5 %) minősége. A többségében kis vállalkozások által előállított száraztészta termékcsoporthoz kifogásolása összességében tovább nőtt (1998-ban 15 %; 1999-ben 19 %).

Az élelmiszerágazati átlag (10,2%) alatt voltak kifogásoltak a következő termékcsoporthoz, de a kifogásolás növekvő irányú. A 9,4 %-ban kifogásolt üdítőitalok kif. % változása +2,1 %, a 8,2 %-ban kifogásolt tej és tejtermékek kif. % változása +2,3 %, és a 8,2 %-ban kifogásolt édességek kif. % változása +2,1%) volt. A felsorolásban a tej és tejtermékek kifogásolási arányának növekedése volt a legnagyobb.

Kedvező tendenciát jelzett a 3,6 %-ban kifogásolt jó minőségű baromfi és baromfikészítmények minőségének további javulása.

Az élelmiszerek minőség alakulását a kifogásolási % alapján a 2. ábra mutatja.

2. ábra: Az élelmiszerek minőség alakulása a kifogásolási % alapján

Az 1998. évi és az 1999. évi kifogásolási arány változását megyénként a 3. és a 4. ábra szemlélteti.

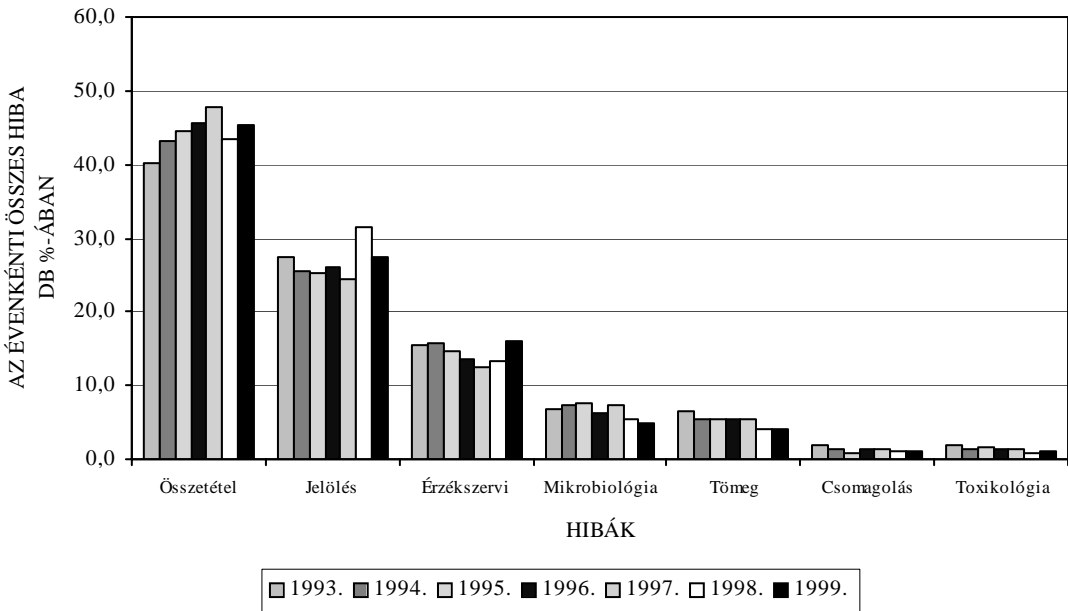
3. ábra: Élelmiszerek kifogásolási arányának alakulása 1998-ban

4. ábra: Élelmiszerek kifogásolási arányának alakulása 1999-ben

5.4. A hibaokok alakulása

A hibaokok %-os megoszlását, valamint a kifogásolási okok arányainak változását az 5. ábra mutatja.

5. ábra: A hibaokok %-os megoszlásának alakulása

Az élelmiszerek vizsgálata során feltárt kifogásolási okok arányának megoszlási százalékát tekintve megállapítható, hogy a beltartalmi **összetélteli jellemzők kifogásolása** volt a legnagyobb, amely az elmúlt évihez képest tovább nőtt (**1999. évben 45,4 %**, 1998. évben 43,5 %). Az élelmiszerek beltartalma csak laboratóriumi vizsgálattal minősíthető. A fogyasztó közvetlenül nem érzékeli az élelmiszer számos összetélteli

jellemzőjét, amelyekből némelyek a fogyasztóra nézve veszélyesek is lehetnek az élettani vagy egészségügyi mérgező, egészségkárosító hatások miatt.

A **mikrobiológiai hibák (5,0 %)** az elmúlt évihez képest változatlan szinten fordultak elő.

A **toxikológiai hibák (1999. évben 1,2 %, 1998. évben 0,9 %)** aránya nőtt.

Az elmúlt évi dioxin botrányra reagálva a hatóság azonnal intézkedett. A dioxin szennyezéssel gyanúsítható import élelmiszereket zárolta és késelem nélkül megkezdődött a dioxinnal esetlegesen szennyezett élelmiszerek feltárásának vizsgálata, a veszély elhárítása.

Rendkívül veszélyesek lehetnek a toxikus hatású hibák, megfigyelésükre monitoring rendszerben folyamatos vizsgálatokat végeznek. Az élelmiszerbiztonság és a veszélyek elhárítása komoly figyelmet és feladatot jelent mind a hatósági szakemberek, mind pedig az élelmiszerelőállítók számára.

A **jelöléssel kapcsolatos jogszabályi előírások** elmulasztásából vagy szándékos megkerüléséből adódó hiányosság **(1999. évben 27,5 %, 1998. évben 31,6 %)**, a második kiemelkedő arányú hibatípus, amely az elmúlt évben csökkent.

Az élelmiszerjogi, élelmiszerkönyvi szabályozással az előírt követelmények volumene folyamatosan bővül. Azok betartatása nemzeti és nemzetközi érdek, fontos követelmény a kereskedelemben is. A hazai, jelöléssel kapcsolatos előírások ma már megfelelnek az EU normáknak. Az olyan nem jelölt tulajdonságok, összetevők, amelyek súlyosan veszélyeztethetik a fogyasztókat (allergén anyagok, emésztési problémákat okozók) és csak a laboratóriumban derülhetnek ki, kritikusnak tekintendők. Ezért az élelmiszerek jelölése élelmiszer-biztonsági és egészségügyi szempontból is rendkívül nagy jelentőségű.

Az élelmiszerek hibaokai között az **érzékszervi jellemzők hiba aránya** folyamatosan nőtt **(1999. évben 16,0 %, 1998. évben 13,4 % és 1997-ben 12,0 % volt)**. Az érzékszervi hibákon belül **43,3 % ízhiba volt**, ami nagy arányt jelent. Az érzékszervi ízhibák gyakran jeleznek olyan egyéb hibákat is, amelyek a termék további laboratóriumi vizsgálatára hívják fel a figyelmet.

A **fogyasztó számára elsődleges szempont az élelmiszer élvezeti értéke** (az ugyanis alapvető követelmény, hogy az egészséget ne veszélyeztesse), **valamint fontos lehet a termék táplálkozás-biológiai értéke**, milyen alkotó összetevőkből készült, milyen körülmények között.

Ma már jelentős számban fordulnak elő **speciális igényeket kielégítő élelmiszerek** is, mint biotermékek, hozzáadott ásványi anyagokkal, vitaminokkal dúsított különleges táplálkozási igényeket kielégítő, ún. funkcionális élelmiszerek. Léteznek allergén anyagtól mentes termékek, melyeket a bizonyos anyagokra érzékeny fogyasztók részére állítják elő. A táplálkozás kultúrájának gyors változásával a **speciális igények** egyre inkább előtérbe kerülnek, ami a választék jelentős bővítését eredményezte.

A kitűnő érzékszervi jellemzőket felmutató és a korszerű táplálkozástudományi ismereteknek megfelelő, az új táplálkozás-kultúrát kielégítő termék előállítására együtt jár a termék-információk bővülésével az igényes tájékoztatás és az esztétikus megjelenés biztosítása által.

A piaci versenyben nem elég a fogyasztót pusztán a kötelező előírások szerinti jelölésekkel tájékoztatni (az a minimum), szükséges a terméket a legnagyobb gondossággal kezelni és így ajánlani a fogyasztó részére. A legnagyobb körültekintéssel kell ellátni hiteles információkkal (nem megtévesztő, nyereség-orientált, hamis illúziókkal, mert azt a hatóság bírságolja); a termékhez felhasználói, táplálkozásbiológiai tudnivalókat kell csatolni, hogy a **tájékoztatás legyen kultúrált, igényes és korszerű**. Ugyanakkor a termék **csomagolása is** legyen könnyen kezelhető, biztonságosan záródó, **egészségügyi és környezetvédelmi szempontból teljességgel megfelelő**.

6. Az Országos Borminősítő Intézet tevékenysége

6.1. A borminősítés és az ellenőrzés

Az Intézet 1999. évben összesen **10 697 tétel bort**, szénsavas bort, likőrbort, brandyt, borpárlatot, mustot és sűrítményt vizsgált meg és **minősített** (5. táblázat), amelynek a megoszlása: 6 997 db belföldi, 3 306 db export, 394 db import. A minősítés alkalmával 981 tételt kifogásoltak. Így a bor termékek 90,8 %-a felelt meg az előírásoknak.

A vörösboroknál a **kátrányfesték** (szintetikus színezék) **tartalmát 3 202 bor esetében ellenőrizték**, ebből pozitív 184 (5,7 %) volt, ami az elmúlt évihez (1998. évben 7,1 %) képest csökkenést mutat. A **3 206 diglükózid-tartalom vizsgálatból** 64 bor (2,0 %) tartalmazott direkt termő szőlőből származó bort is, ez az arány szintén csökkent (1998. évben 3,6 %).

Az Országos Borminősítő Intézet 77 nagykereskedelmi ital-lerakatban, üzemi raktárban, 797 kereskedelmi egységben, 3 733 borozóban összesen **4 607 kereskedelmi és vendéglátó egységben tartott helyszíni ellenőrzést**. Az Intézet **2 481 ellenőrzési mintát vizsgált meg**, amiből 1 906 volt hibás.

5. táblázat: Az Országos Borminősítő Intézet 1999. évi vizsgálati adatai

Termék megnevezés	Összes vizsgált tétel (darab)	Kifogásolt tétel (darab)	Kifogásolási százaléka (%)	HIBAOKOK (darab)					
				Érzékszervi	Összetételi	Tömeg, térfogat	Jelölés	Mikrobiológiai	Összes hibák
Asztali bor	2967	321	10,8	134	87	0	54	49	324
Tájbor	1263	114	9,0	72	29	0	22	51	174
Minőségi bor	4770	410	8,6	192	171	0	82	29	474
Különleges minőségű bor	392	61	15,6	39	20	0	9	27	95
Szénsavas bor	322	16	5,0	7	5	0	8	7	27
Fűszerezett bor	102	8	7,8	6	3	0	2	0	11
Borpárlat	236	26	11,0	13	12	0	3	0	28
Sűrített must	33	2	6,0	0	2	0	0	0	2
Must	218	10	4,6	10	10	0	0	0	20
Import bortermékek	394	13	3,3	7	8	0	2	0	17
Mindösszesen	10697	981	9,2	480	347	0	182	163	1172

Az Európai Unióban a **bor jövedéki termék**. Jelentős változás, hogy 1999. évben az FVM és a PM – az EU jogharmonizációnak megfelelően – szabályozták a jövedéki törvényt a bor vonatkozásában. Az Intézet részt vett a törvény előkészítésében más európai gyakorlat megismertetésével, a hazai helyzet összehasonlításával és az ellenőrzésben szerzett tapasztalatokkal segítette a törvényalkotást.

6.2. A hatósági intézkedések

Az Országos Borminősítő Intézet ellenőrzései során 93 esetben 22,5 mFt értékben **minőségvédelmi bírságot szabott ki** nem engedélyezett anyag felhasználásával előállított, illetve kifogásolható minőségű, kiszerezésű borok forgalmazása miatt az előállítók ellen. **Szabálysértési eljárásra** 206 alkalommal **tett javaslatot**, amely 62 üzemet, 84 borkimérést, illetve piaci ellenőrzést és 60 egyéni termelőt érintett.

Megelőző jelleggel a felfedett hibák, hiányosságok miatt 812 bortétel esetében **hívták fel a figyelmet** a vonatkozó szabályok betartására. A vizsgálati eredmények alapján 433 esetben **írásbeli figyelmeztetést alkalmaztak**. **Rendőrségi feljelentést** 12 esetben **tettek**.

A Fogyasztóvédelmi Felügyelőséggel folytatott közös ellenőrzés során a megmintázott borok vizsgálati eredménye alapján kezdeményezésükre 31 esetben folytattak eljárást az előállítók, illetve a forgalmazók ellen.

A **Vám- és Pénzügyőrség kirendelő határozata alapján** 41 ügyben **végeztek vizsgálatokat** és készítettek szakértői véleményt.

Ideiglenesen 5 borászati **üzemet zártak be**, olyan előállítókét, akik boraikat jelentős mennyiségben, sorozatosan nem megengedett anyagok és eljárások alkalmazásával állították elő és forgalmazták.

A **hamisított borok** forgalmazásáért hozott jogerős határozatait az OBI a nyilvánosság elé tárta (Magyar Közlöny, országos-, megyei napilap) az 1997.évi CXXI.tv. 73.§ (4) bekezdés alapján. A tevékenység során az Intézet **301 bor tételt zárolt** 11 mFt értékben, és abból a fogyaszthatóság szempontjából alkalmatlannak ítélték 62 tétel bort, amit 2,8 mFt értékben megsemmisítettek.

6.3. Jelentősebb problémák, hiányosságok és intézkedések a borellenőrzés során

1999-ben a bortörvény módosítása megteremtette a lehetőségét annak, hogy a **borhamisítással kapcsolatosan hozott jogerős államigazgatási határozatokat az OBI nyilvánosságra hozza**. Ennek hatása pozitívan jelentkezett, mivel a bortermelők is elítélik a rossz minőségű, hamisított bor forgalomba hozatalát, mert az az ő piaci esélyeiket is rontja.

6.4. A borászati termékek minőség alakulása

Az 1998. évi és az 1999. évi kifogásolási adatok alapján a borok kifogásolási aránya csökkenésnek indult, ez kedvező tendencia (9,2 kif.% < 9,7 kif.%), mértéke azonban nem jelentős, a **minőségi szint változatlan**.

A borászati termékcsoportok 1998. évi kifogásolásához képest az 1999. évben az 1 %-ot meghaladó mértékű kifogásolási arány változása a minőségi szint csökkenését, illetve emelkedését jelzi, amely az egyes bortermékeknél az alábbi mértékű változást eredményezte:

Termékcsoport	A kifogásolás növekedése (%)	Termékcsoport	A kifogásolás csökkenése (%)
Must	2,4	Fűszerezett bor	10,4
		Sűrített must	8,3
Tájbor	1,1	Különleges minőségű bor	5,9
		Asztali bor	1,2

A bortermékek közül az országos átlag felett volt kifogásolt a különleges minőségű bor (kif.% 15,6), a borpárlat (kif.% 11,0) és az asztali bor (kif.% 10,8). A borágazati átlag (kif.% 9,2) alatt, de azt megközelítően volt kifogásolt a tájbor (kif.% 9,0) és a minőségi bor (kif.% 8,6). A borászati átlag alatt kifogásolták a fűszerezett bor (kif.% 7,8), sűrített must (kif.%

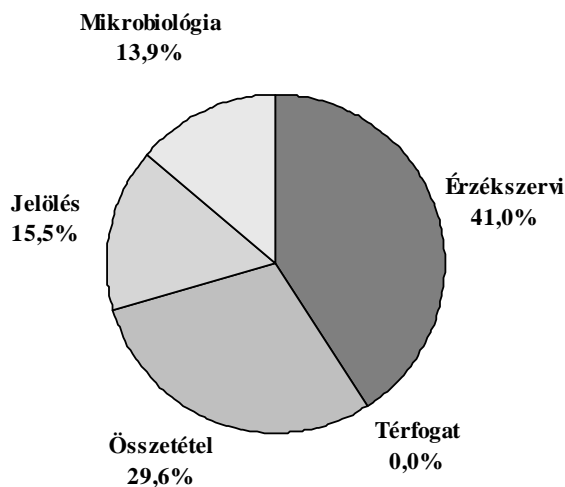
6,0) és a szénsavas bor (kif.% 5,0) termékeket. Kis mértékű volt a kifogás a must (kif.% 2,2) és az import bortermékek (kif.% 3,3) esetében.

A borágazati átlag felett volt kifogásolt a **különleges minőségű bor** (kif.% 15,6). A legnagyobb mértékű kifogásolással szemben kedvező, hogy az elmúlt évhez képest a kifogásolás mértéke jelentős mértékben csökkent (kif.% változása -5,9 %). Jelentős volt a **borpárlat** kifogásolása (11,0 %), és iránya kissé emelkedő irányú volt: +0,6 %. Magasan kifogásolt volt az **asztali bor** (kif.% 10,8), amelynél kis mértékű csökkenés (kif.% vált. -1,2 %) volt megfigyelhető. Ezen bortermékeknél fokozott ellenőrzés szükséges.

A **mustok** kifogásolási aránya 4,6 % volt, azonban kiemelendő, hogy a legnagyobb mértékű minőségcsökkenés ennél a terméknél következett be (kif.% vált. +2,4 %). **Pozitív változás**, hogy a **sűrített must** (kif.% 6,0), minősége jelentősen javult (kif. %vált.-8,3 %).

A legnagyobb mértékű minőségjavulás a **fűszerezett bor** (kif.% 7,8) terméknél volt az ágazatban (kif.% vált. -10,4 %).

A borászati termékek vizsgálata során feltárt kifogásolási okok arányának megoszlási százalékát a 6. ábra mutatja. Az **érzékszervi tulajdonságok kifogása** volt a legnagyobb (**41,0 %**), amely az elmúlt évihez (38,9 %) képest tovább nőtt.

6. ábra A borok hibaokainak %-os megoszlása 1999-ben

A második helyen a borvizsgálatok során felderített **összetételi jellemzők hibái szerepelnek** (29,6 %), amely az elmúlt évihez képest (30,3 %) közel azonos szinten maradt.

A **jelöléssel kapcsolatos hiányosságok** aránya – a jogszabályi előírások figyelmen kívül hagyásából vagy szándékos megkerüléséből adódóan – csökkent (1999. évben **15,5 %**; 1998. évben 14,4 %).

A **mikrobiológiai hibák aránya** jelentősen csökkent (1999. évben **13,9 %**; 1998. évben 16,4 %).

Térfogathiány miatt kifogásolás nem történt.

A borral kapcsolatos jogi szabályozások, a borkönyvi előírások betartatása nemzeti és nemzetközi érdek, de fontos etikai szempont is.

1999. július 5-8. között rendezték meg Mainzban a **24. Szőlészeti és Borászati Világkongresszust**, valamint a **Nemzetközi Szőlészeti és Borászati Hivatal 79. közgyűlését**.

A rendezvényen 45 ország vett részt. A kongresszuson az előadások, referátumok rámutattak arra, hogy mennyire fontos a minőségi bor 2000 éves tradíciójának megőrzése, amit az új technológiák meg gondolatlan alkalmazása esetleg veszélyeztethet.

Világszerte fontos szerepet játszik a bor hitelessége és identitása. A bor eredetiségének igazolása, a minőség biztosítása, a fogyasztó tájékoztatása (eredet, szőlő fajta, évszám, hasznos anyagtartalom, alkoholtartalom, felhasználási javaslat stb.) és a bor kémiai elemzése az előállítás során, a bor táplálkozásbiológiai élettani kedvező hatása, az ochratoxin vizsgálatok, a mikotoxin szennyeződés csökkentésének kérdései, a Fourier-Transform spektroszkópia alkalmazása és más témák szerepeltek a kongresszus napirendjén.

A zárszóban megállapították, hogy **a bor megbízható állami ellenőrzése** – tisztaság, azonosság és hitelesség tekintetében – nemcsak elengedhetetlen, hanem **szükséges követelmény**.

7. Összefoglalás

- Tovább bővült az EU-val harmonizált élelmiszerjog, és a borokra vonatkozó szabályozás folytatódott.
- A jogharmonizálás következtében az élelmiszerek minőségellenőrzésének szakmai feladatai jelentősen bővültek, amelyek ellátása érdekében az élelmiszer- és a borellenőrzés fejlesztése elengedhetetlen.
- Az európai piacon való megjelenést, a sikeres nemzeti minőségügyi felzárkózást az élelmiszer-minőségellenőrök munkája jól szolgálja. A következő különösen kiemelt területek jelentős hatással vannak a program szakszerű végrehajtására.
 - A hatósági engedélyezési eljárás felfedi a meglévő szakmai hiányosságokat, ösztönzi azok megszüntetését. Ezzel a preventív tevékenységgel jelentős értékmegőrzést és kárelhárítást végez az

élelmiszerelőállítás területén az egész élelmiszergazdaság érdekében. Különösen jelentős ez a tevékenység azokon a területeken, ahol a szabályozás összetett információkra épül, vagy ahol az élelmiszerelőállító kezdetleges műszaki technológiával gyárt.

- A biztonságos élelmiszerelőállításra való törekvés egyre szélesebb körben érvényesül, miközben tovább növekedett az élelmiszerbiztonsági és minőségbiztosítási rendszert alkalmazók száma. A hatósági ellenőrzés felügyeli ezen rendszereket, munkájával ösztönzi azok terjedését.
- Az élelmiszerek AMC által végzett minőségtanúsítása és annak állami garanciája segíti a versenyképes termékek előállítását, melyek száma tovább nőtt. A hatóság jelentős szakmai segítséget nyújt e tevékenységhez.
- Az élelmiszerek választéka jelentősen bővült, amely a fogyasztó és a piaci igények kielégítése szempontjából nagyon kedvező. A szakszerű hatósági ellenőrzés végrehajtásához szükséges információigény ezzel összefüggésben ugrásszerűen megnövekedett.
- Az élelmiszerek kifogásolási aránya kismértékben nőtt. Elsősorban a szárasztészta készítményeknél volt jelentős az emelkedés. Az élelmiszerágazati átlag feletti arányban kifogásolták a szárasztészta- és a gabonatermékeket, valamint a húst és húskészítményeket. Nagyobb mértékben emelkedett a tej és tejkészítmények kifogásolása, de az üdítőitaloké és az édességeké is nőtt.
- Az élelmiszereknél az összetételi hibák fordultak elő a legnagyobb arányban, ami az elmúlt évihez képest tovább nőtt. A második legnagyobb volumenű hibaok a jelöléssel kapcsolatos, de arányuk csökkent. Nőtt az élelmiszerek érzékszervi tulajdonságainak kifogásolása.
- A borok minősége változatlan. Az érzékszervi hibák aránya volt a legnagyobb. Kedvezően alakult a mikrobiológiai és a jelöléssel kapcsolatos hibák aránya. A bor előállításának és forgalmazásának ellenőrzése során talált hamisított borok miatt hozott jogerős határozatok nyilvános közlése hatékony visszatartó erőnek bizonyult.
- Az élelmiszerek ellenőrzése alkalmával kiszabott minőségvédelmi bírság kedvező hatékonyságú volt. Az 1999. évben a szabálysértésekről szóló Korm. rendelet kiegészítette az eljárást két speciális helyszíni bírsággal, „az élelmiszer minőségének megrontása”, valamint „az élelmiszer jogosulatlan előállítása és forgalomba hozatala” esetére. Ez az új szabályozás a hatékony közvetlen intézkedések körét bővíti.